

ขอบคุณภาพจาก <https://goo.gl/TxdQn>

การวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้ง ในจังหวัดน่าน

An Analysis of Hmong Folktales in Nan Province

จรงค์ รัตน์วิฑูรย์¹

Chongrak Rattanawithun

E-mail : chongrakn@gmail.com

สนม ครุฑเมือง²

Sanom Krutmuang

¹ นิสิตปริญญาเอก ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

² รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้ง มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดน่าน ตามทฤษฎีของ เอกเซล โอลริก (Axel Olrik) และวิเคราะห์ความเชื่อที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดน่าน โดยศึกษาจากนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้ง จำนวน 103 เรื่อง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์นิทานโดยอาศัยหลักของเหตุผลแบบนิรนัย (Deductive Reasoning) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ การวิเคราะห์นิทานตามทฤษฎีของเอกเซล โอลริก พบว่า นิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดน่าน มีความเป็นสากลตามทฤษฎีของเอกเซล โอลริก ทุกกฎ โดยกฎที่พบในนิทานทุกเรื่อง คือกฎของการเริ่มเรื่องและจบเรื่อง รองลงมาได้แก่กฎของโครงเรื่องเดียว และกฎเอกภาพของโครงเรื่อง ตามลำดับ และกฎที่พบน้อยที่สุดคือ กฎของฝาแฝด ส่วนความเชื่อที่ปรากฏในนิทาน พบว่าปรากฏทุกความเชื่อ โดยพบมากที่สุด คือ ความเชื่อเรื่องค่านิยม รองลงมาได้แก่ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ วิญญาณ ภูตผีปิศาจ ผีบรรพบุรุษ และความเชื่อเรื่องประวัติความเป็นมาของลักษณะของคน สัตว์ สิ่งของและสถานที่ และความเชื่อเรื่องของวิเศษ ตามลำดับ ความเชื่อที่พบน้อยที่สุดได้แก่ความเชื่อเรื่องสรรพคุณของยากลางบ้าน และความเชื่อเรื่องบาปบุญซึ่งมีบทบาทในชีวิตประจำวัน

คำสำคัญ: วิเคราะห์นิทานพื้นบ้าน, นิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้ง, ทฤษฎีของเอกเซล โอลริก, ความเชื่อ

Abstract

The purposes of this study were to examine the structure of Hmong folktales by applying Axel Olrik's theory and to explore the traditional Hmong beliefs as portrayed in those folktales. A total of 103 folktales of the Hmong in Nan province were analyzed using deductive reasoning method. The descriptive analysis was applied in the study. The results revealed that Hmong folktales shared universal characteristics as purposed in the theory of Axel Olrik. Among others, the most frequently occurring characteristic was the law of opening and closing of the stories, followed by the Law of the single strand and the law of the unity of plot. The least frequently occurring characteristic was the law of twin. In addition, it was found that a number of traditional Hmong beliefs were portrayed in the folktales. The most frequently portrayed belief was the value, followed by the beliefs in monster and the beliefs in history and the characteristics of humans.

The two least frequently portrayed belief were the property of house medicine and the belief in sin.

Keywords: Analysis of folktales, The folktales of Hmong, Theory of Axel Olrik, Belief

บทนำ

นิทานพื้นบ้านเป็นวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะ เป็นเรื่องราวเล่าสู่กันมาตั้งแต่อดีตกาล จวบจนปัจจุบัน มีการเล่าสืบทอดกันมาปากต่อปากเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินบันเทิงใจใน ขณะเดียวกันก็อาจจะสะท้อนให้เห็นทัศนคติของบุคคลและกลุ่มคนในท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงไป ตามยุคสมัย ดังที่ ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ (2545 : 111) กล่าวว่า

“...มนุษย์รู้จักการเล่านิทานมาตั้งแต่สมัยโบราณ นิทานเหล่านี้ได้ถ่ายทอดปากต่อปาก สืบต่อกันมา

เมื่อมีตัวหนังสือแล้วจึงมีการเขียนบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร นิทานทั้งที่ถ่ายทอดโดยทางปากที่เรียกว่า มุขปาฐะ และที่จดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของปัจเจกบุคคลและกลุ่มคนที่เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ...”

เนื้อหาสาระของนิทานในแต่ละท้องถิ่นได้สร้างสรรค์ความสนุกสนานให้กับผู้เล่าและผู้ ฟัง สร้างความสัมพันธ์ให้กับคนในสังคมได้อย่างดียิ่ง รวมทั้งสอดแทรกสรรพวิชานานาประการ โดยสะท้อนถึงสภาพสังคม แฝงไปด้วยข้อคิดข้อปฏิบัติที่ดีงาม ใช้เป็นสื่อในการอบรมสั่งสอนลูก หลานให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม นอกจากนี้นิทานยังถ่ายทอดให้เห็นถึง ความเชื่อของบุคคล และสังคมในแต่ละท้องถิ่น ดังที่ ประคอง นิมมานเหมินท์ (2546 : 110) กล่าวว่า

“...เนื้อหาของนิทานแต่ละท้องถิ่นนั้นน่าจะเป็นสิ่งที่น่าศึกษาเรียนรู้ เพราะนิทานมีความ สัมพันธ์กับทุกส่วนของสังคมเป็นกระจกเงาสะท้อนสภาพสังคมได้โดยปริยาย นิทานเป็นมรดก ภูมิปัญญาของตนเอง และในขณะเดียวกันก็ใช้เป็น การอบรมสั่งสอนลูกหลานให้ประพฤติปฏิบัติใน สิ่งที่ดีงาม ถ้าพิจารณาให้ละเอียดแล้ว นิทานไม่ใช่ให้ข้อคิดแต่เฉพาะผู้ฟังที่เป็นเด็กเท่านั้น นิทาน หลายเรื่องยังให้ข้อคิดแก่ผู้ใหญ่ในด้านความประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามของสังคม นิทานได้ชี้ ให้เห็นลักษณะของบุคคลที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ของสังคมอีกด้วย นอกจากนี้ยังทำให้ ทราบถึงความเชื่ออย่างหลากหลายของแต่ละท้องถิ่นแต่ละสังคมได้เป็นอย่างดี...”

นิทานท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ทั้งกลุ่มชนเผ่าหรือชนกลุ่มน้อยในแต่ละสถานที่ รวมถึง ประเทศและสังคมในโลก ล้วนแต่สร้างสรรค์ความสนุกสนานบันเทิงใจเพื่อความประเทืองปัญญา แก่ผู้เล่า ผู้ฟัง และผู้อื่นเสมอ นิทานของกลุ่มชนกลุ่มใดก็ตาม มักจะมีการนำเสนอเนื้อหาสาระ คล้ายคลึงกัน หรือทำนองเดียวกัน ทุกชนเผ่า ทุกประเทศรวมทั้งทุกทวีปที่มีการเล่านิทาน

เอกเซล โอลริค (Axel Olrix, 1985 : 11) นักคติชนชาวเดนมาร์ก ได้สรุปกฎเกี่ยวกับโครงสร้างของนิทานพื้นบ้านไว้ว่า “เนื้อหาสาระในนิทานไม่ว่าชาติใด ๆ ก็ตามจะมีลักษณะคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเรียกว่า “Epic Laws of Folk Narrative”

ม้ง (Hmong) เป็นชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่มีประชากรมากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในจังหวัดน่าน ประกอบด้วย ม้ง เมี่ยน ถิ่น ขมุ ลื้อ เซิน ลัวะ และมลาบรี ซึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ ม้งเป็นชนเผ่าที่ติดต่อกับคนไทยมากที่สุด มีวัฒนธรรมและความเชื่อสืบทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษรวมทั้งติดต่อกับคนไทยในพื้นที่ราบทั้งในด้าน การค้าขาย การเกษตร การศึกษา และการแต่งงานกับคนไทย ความผูกพันสัมพันธ์กันดังกล่าวทำให้วัฒนธรรมตลอดจนความเชื่อดั้งเดิมตามบรรพบุรุษเปลี่ยนแปลงไปและอาจสูญหายไปในที่สุด ตามประวัติศาสตร์ชาวม้ง อพยพมาจากทางตอนใต้ของจีนถอยร่นมาประเทศลาวและเข้ามาทางตอนเหนือของประเทศไทย ม้งในจังหวัดน่านจำแนกเส้นทางการอพยพใหญ่ๆ ได้สองเส้นทาง คือ เส้นทางด้านทิศตะวันออกและเส้นทางด้านทิศตะวันตก เส้นทาง การอพยพด้านทิศตะวันออก ได้แก่ ม้งในตำบลปากกลาง บ้านสวนทราย บ้านถ้ำเวียงแก บ้านผาหมี บ้านปางหนอง บ้านผาแดง บ้านปางแก บ้านมณีพฤกษ์ บ้านผาหมี บ้านใหม่เจริญสุข บ้านโป่งอ่าง ส่วนเส้นทางอพยพทางด้านทิศตะวันตกได้แก่ บ้านสบเป็ด บ้านสองแคว บ้านน้ำสอ บ้านห้วยบ่อหอย และบ้านภักดีธรรม (องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน, 2558 : 60 - 61) ม้งเป็นชนเผ่าที่รักสงบมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ชอบอยู่ตามที่พื้นที่สูง มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ทั้งการแต่งกาย ภาษา วัฒนธรรม และการดำรงชีวิต ชาวเขาม้งที่อยู่ในประเทศไทยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือม้งขาวและม้งเขียว ในปัจจุบันม้งกระจายตัวอยู่ในหลายจังหวัด คือจังหวัดกำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ตาก น่าน พิจิตรโลก เพชรบูรณ์ พะเยาแพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง สุโขทัย และจังหวัดเลย

ภาษาที่ใช้เป็นภาษาในตระกูลภาษาม้ง - เมี่ยน ในกลุ่มภาษาจีน -ธิเบต ภาษาม้งเป็นภาษาที่มีเสียงก้องและเป็นคำโดดๆ ต่างกับภาษาจีนทั้งคำและการออกเสียงมีคำศัพท์จำนวนมากที่ยืมมาจากภาษาจีน ไทย ลาว และชนชาติอื่นๆ ที่ชนเผ่าม้งมีความสัมพันธ์ด้วย ในประเทศไทยชาวเขาม้งมักพูดภาษาที่มีความคล้ายคลึงกับภาษาที่ใช้อยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน และจะใช้ภาษาไทยเป็นภาษากลางในการติดต่อสื่อสารกับชนเผ่าหรือกลุ่มคนอื่นๆ

การตั้งถิ่นฐานส่วนใหญ่จะตั้งถิ่นฐานเป็นแบบหมู่บ้านขนาด 20 - 30 หลังคาเรือน การขยายหมู่บ้านมักจะขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของดินและความกว้างของพื้นที่

ม้งเป็นชนเผ่าที่มีวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวใหญ่จึงมีนิทานเล่าเพื่อความสนุกสนานและสั่งสอนลูกหลาน นิทานพื้นบ้านชาวเขาม้งมีลักษณะเป็นมุขปาฐะที่เล่าต่อกันมาและมีการรวบรวมเป็นลายลักษณ์อักษร ลักษณะของนิทานเน้นให้เกิดความสนุกสนาน แทรกคติสอนใจเพื่ออบรมสั่งสอนให้ฟัง เนื้อหาเป็นเรื่องของคน สัตว์และประวัติ

ความเป็นมาของคน สัตว์และสถานที่ มีโครงเรื่องที่สนุกสนานเพลิดเพลินบันเทิงใจตลอดจน สะท้อนความเชื่อ วิถีชีวิต สอดแทรกข้อคิดคติธรรม และสะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมในอดีต ของชนเผ่า ให้ความสุขให้แก่คิดและคติสอนใจ ทำให้ผู้ฟังมีความสุข การเล่านิทานของชนเผ่าม้ง จะเล่าในทุกโอกาส ทุกเวลา ทุกสถานที่ ไม่มีวาระ และไม่กำหนดเวลา แต่จะเล่านิทานทุกครั้ง เมื่อลูกหลานญาติพี่น้องมารวมกันเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน และสอดแทรกคติสอนใจเป็นการ สั่งสอนลูกหลานให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญในวิถีชีวิตของชนเผ่าต่าง ๆ ในจังหวัดน่าน ซึ่งชนเผ่า หลายเผ่ายังแยกตัวเป็นกลุ่มๆ อิสระซึ่งกันและกัน ไม่ค่อยใกล้ชิดกับคนไทยในพื้นที่ราบเท่าใดนัก ยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้อย่างมั่นคง สำหรับกลุ่มชาวเขาเผ่าม้งได้รับอิทธิพลทั้งวัฒนธรรม ล้านนา วัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมตะวันตกในรูปแบบต่างๆ หากไม่ได้รวบรวมข้อมูลนิทาน และวิเคราะห์นิทานไว้เป็นบรรทัดฐาน วิถีชีวิตของชาวเขาเผ่าม้งก็จะสูญหายไปตามกาลเวลา ใน การศึกษาวิถีชีวิตของชาวเขาเผ่าม้งได้มีผู้ศึกษาไว้แล้ว ในส่วนการศึกษานิทานตามทฤษฎีของเอก เซล โอลริก สำหรับสำหรับชาวเขาเผ่าต่างๆ ยังไม่มีการศึกษาอย่างเป็นระบบ ด้วยแนวคิดของเอก เซล โอลริกที่เชื่อว่า ทุกชาติ ทุกภาษา ทุกชาติพันธุ์ ย่อมมีนิทานประจำถิ่น มีลักษณะคล้ายคลึง กันเป็นส่วนใหญ่ ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้ง ซึ่งเริ่มจะสูญหายไปตามสภาพ ความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลง มาวิเคราะห์ตามทฤษฎี ของเอกเซล โอลริก และวิเคราะห์ความเชื่อใน วิถีชีวิตของชาวเขาเผ่าม้ง ว่าเป็นไปตามทฤษฎีของเอกเซล โอลริก และสะท้อนถึงความเชื่อของ ชาวเขาเผ่าม้งอย่างไร เพื่อเข้าใจวิถีชีวิตของชาวเขาเผ่าม้งสะท้อนถึงภูมิปัญญา ซึ่งจะนำสู่การ พัฒนาคุณภาพชีวิตและเป็นข้อมูลให้ชุมชน หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ใน การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวเขาเผ่าม้งให้สอดคล้องกับบริบทต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดน่าน ตามทฤษฎีของเอกเซล โอลริก (Axel Olrik)
2. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้ง ในจังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

- 1.ขั้นเตรียมการ

1.1 ศึกษาและรวบรวมเอกสารเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของชาวเขาเผ่าม้งใน
จังหวัดน่านและในประเทศไทย

1.2 ศึกษาประวัติความเป็นมา บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชาวเขา
เผ่าม้งในจังหวัดน่าน

1.3 ศึกษาทฤษฎี “Epic Laws of Folk Narrative” ของเอกเซล โอลริค

1.4 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับ
นิทานพื้นบ้านที่วิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีของเอกเซล โอลริค

1.5 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อ

2. ขั้นรวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูลนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งที่บันทึกเป็นลายลักษณ์ จาก
สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน ศูนย์พัฒนาชาวเขาจังหวัดน่าน และสถานศึกษาที่เป็นชุมชน
ชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดน่าน ได้นิทานมาทั้งหมด 184 เรื่อง นำมาศึกษาและตัดเรื่องที่มิใช่เนื้อ
ซ้ำซ้อนกันออก เหลือ 103 เรื่อง ดังนี้

1. กัญชา	2. ก้าวคู่เพื่อนรัก
3. การเลือกหัวหน้าหมู่บ้าน	4. ก้าวน้ากับแม่วัว
5. กำเนิดทิศทั้งสี่	6. เก้าจ้วป้กับจ้ว
7. เก้าบั้งข้ง	8. เกิดมาชาตินี้ไม่มีบุญ
9. ชีลิม	10. เข้าใจผิด
11. คนเก็บลูกผีมาเลี้ยง	12. คนปราบเสือ
13. แจมอแจ้....แจมอแจ้	14. จ้วห์ผู้อาภัพ
15. เจ้ากบ	16. เจ้าชายคางคกมาบังเกิด
17. ใจไปเป็นเสือ	18. ข้างกับราชสีห์
19. ชายแก่ตัดขอนไม้	20. ชายขี้เกียจ
21. ชายตัดฟันกับจระเข้	22. ชายผู้เฉลียวฉลาด
23. ชายหนุ่มนู้ล้ง	24. ชาวก้าวด้
25. ชื่อเพ่งกี้	26. เด็กกำพร้า
27. เด็กจับเสือ	28. เด็กฉลาดกว่าผี
29. เด็กหญิงฟักทอง	30. กำเนิดคนชาวเขาเผ่าม้ง
31. ต้นข้าววิเศษ	32. ตำนานคู่ปรับไก่อกับคน
33. ตำนานผี	34. ตูจ้ว

35. ทำไมคนจึงตาย	36. ทำไมชาวม้งชอบลูกชาย
37. ทำไมคนไม่สามารถมองเห็นผี	38. ทำไมม้งยังปีนเวลาฝนตก
39. นกแก้วกับยักษ์	40. นกฮูกจอมแสบ
41. นกฮูกหลอกแก๊ง	42. น่งไฟรั้
43. นางไข่ฟ้า (หมาเก้าหาง)	44. นางอุเปียมและสามลอ
45. นายยะกะนายจ้อ (นายเสือ)	46. นายยะเจ้าเล่ห์
47. น้ำท่วมโลก	48. นิทานเกี่ยวกับการรักษาโรค
49. นูไฟรั้กับเจ้อ	50. นูไฟล์
51. บ้านบวกจั่น	52. บ้านบวกเต้ย
53. ปะติมิง	54. ปิศาจหนู
55. ปู่ปางแซ่	56. ผิดตัว
57. ผีกินคน	58. ผีดิบ
59. ผีประจำต้นไม้	60. ผีพอกินลูก
61. ผีเล่นไข่	62. ผีเสื้อสาว
63. ผีอ้วนนิ่ง	64. ผู้ตั้งกฎเกณฑ์ของโลก
65. ผู้พิชิตนาค	66. ผู้ไม่ถือคำพูด
67. ผู้หญิงเบื่อสามี	68. พ่อตากับลูกเขย
69. พิสุจน์	70. พี่กับน้องไปเป็นนก
71. พี่สะใภ้กับน้องสามี	72. พี่สะใภ้ใจร้าย
73. เพื่อนผี	74. ฟามแปะ อินต้อย
75. มนุษย์ก็บุง	76. มรดกเมลิคมะขาม
77. มูยา	78. แมวป่า
79. แมวป่ากับหมี	80. ย้อนุนจ้าว
81. ย้อเล่าฉั่ว	82. เยาะจั่วๆ สะเต้อ
83. ลีเห่ง	84. โลก
85. สามีและภรรยา	86. เสือตัวแรก
87. เสือแมวเพื่อนยาก	88. หงอนไก่อวิเศษ
89. หน่มดงห์	90. หน่มนู้ซั่ว
91. หมอดูดาทิพย์	92. หมอผี
93. หมีฮะกั่ว	94. หมูบ้านร้าง

95. หลุมสมบัติ	96. หลูจั่วมั่ง หลูจั่วมั่ง
97. หิ้งห้อยกับตึกแดนใบไม้	98. เหล็กานอ
99. เหล้า	100. เหตุที่มั่งปลุกข้าวและข้าวโพด
101. โอโหยผู้นำสงสาร	102. ฮ้องเต็กกับผีฟ้า
103. ฮู่กู่	

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. วิเคราะห์เนื้อหาของนิทานตามทฤษฎีของเอกเซล โอลริค โดยอาศัยหลักของเหตุผลแบบนิรนัย (Deductive Reasoning) แล้วสรุปข้อมูลตามทฤษฎีของเอกเซล โอลริค 13 กฎ (กิ่งแก้ว เพ็ชรราช, 2543 : 15 - 17) ดังนี้

- 1.1 กฎของการเริ่มเรื่องและจบเรื่อง (The Law of Opening and Closing)
- 1.2 กฎของการซ้ำ (The Law of Repetition)
- 1.3 กฎของจำนวนสาม (The Law Three)
- 1.4 กฎของตัวละครสองตัวในหนึ่งฉาก (The Law of Two to a Scene)
- 1.5 กฎของความตรงกันข้าม (The Law of Contrast)
- 1.6 กฎของฝาแฝด (The Law of Twins)
- 1.7 ความสำคัญของตำแหน่งต้นกับตำแหน่งท้าย (The Importance of Initial and Final Position)

- 1.8 กฎของโครงเรื่องเชิงเดี่ยว (The Law of the Single Strand)
- 1.9 กฎแบบอย่าง (The Law Patterning)
- 1.10 กฎแห่งภาพ (The Law of Tableaux Scenes)
- 1.11 กฎของความสมเหตุสมผลในเรื่อง (The Logic of Sage)
- 1.12 กฎเอกภาพของโครงเรื่อง (The Unity of Plot)
- 1.13 การเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว (The Concentration on a Leading Character)

2. วิเคราะห์ความเชื่อที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดน่าน โดยการวิเคราะห์ภาษาในนิทานโดยอาศัยหลักเหตุผลแบบนิรนัย (Deductive Reasoning) ผู้วิจัยศึกษาเอกสารเกี่ยวกับประเภทความเชื่อของ ภิญโญ จิตต์ธรรม(2516 : 46-47) แบ่งความเชื่อเป็น 6 ประเภท ขำนาญ รอดเหตุภัยและบุญยงค์ เกศเทศ (2516 : 93) แบ่งความเชื่อเป็น 11 ประเภท อานนท์ อาภาภิรม (2519 : 52-53) แบ่งความเชื่อออกเป็น 5 ประเภท

มณี พะยอมยงค์ (2525 : 4-5) แบ่งความเชื่อออกเป็น 12 ประเภท และจิราภรณ์ ภัทรภาณุ ภัทร์ (2528 : 12-22) แบ่งความเชื่อออกเป็น 8 ประเภท จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวผู้วิจัย ได้แบ่งความเชื่อออกเป็น 9 ประเภท สอดคล้องกับวรรณศิริ เพชรเกรี (2539) และอภิญา ด่อนดี (2558) ดังนี้

- 2.1 ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ภูตผีปิศาจ วิญญาณ บรรพบุรุษ
- 2.2 ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ การดูฤกษ์ยาม การทำนายฝัน การพยากรณ์
- 2.3 ความเชื่อเรื่องสรรพคุณยากลางบ้าน
- 2.4 ความเชื่อเรื่องบาปบุญซึ่งมีบทบาทในชีวิตประจำวัน
- 2.5 ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ความกตัญญูรู้คุณ
- 2.6 ความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ ชาติ ภพ ตายแล้วเกิดใหม่
- 2.7 ความเชื่อเรื่องของวิเศษ
- 2.8 ความเชื่อเรื่องประวัติความเป็นมาของลักษณะของคน สัตว์ สิ่งของ และ

สถานที่

- 2.9 ความเชื่อเรื่องค่านิยมต่างๆ

3. นำเสนอและอภิปรายผลแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์นิทานตามกรอบทฤษฎีของเอกเซล โอลริค พบว่า นิทานพื้นบ้าน ชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดน่าน มีโครงสร้างนิทานตามทฤษฎีของเอกเซล โอลริค ทุกกฎตามลำดับดังนี้

กฎที่พบมากที่สุด คือกฎของการเริ่มเรื่องและจบเรื่อง พบในนิทานร้อยละ 100 ซึ่งการเริ่มเรื่องจะเริ่มเรื่องอย่างง่าย ๆ แล้วเพิ่มความสนุกสนานตื่นเต้นในตอนกลางเรื่อง และเมื่อคลี่คลายปัญหาได้เรื่องก็จะจบลง ดังตัวอย่าง เรื่อง “หนู่มหนู่ม” เริ่มเรื่องโดยการแนะนำตัวละคร ดังข้อความ

“...กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้วมีชายหนุ่มคนหนึ่งชื่อว่า หนู่ม หนู่มเป็นหนุ่มรูปงาม ใครพบใครเห็นก็ชอบกันทั้งนั้น” และนำไปสู่ความปมปัญหาที่ตื่นเต้นสนุกสนานในตอนกลางเรื่อง และจบเรื่องอย่างมีความสุข ดังข้อความว่า “จนในที่สุดเจอะก็ตาย หนู่มจึงได้อยู่กับภรรยาของเขากับลูกของเขาอย่างมีความสุข หนู่มมาอยู่กับภรรยาของเขาแล้วทั้งสองก็ช่วยกันทำมาหากินจนในที่สุดทั้งสองก็มั่งมีเงินทอง ชาวบ้านต่างชมว่าหนู่มมีเงินมีทองมากมาย และชม

ว่ามีผู้ชมคนเดียวที่หล่อและรวยมากที่สุด นู๋ชัวกับภรรยาจึงได้มาอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สุกทัยทั้งสองก็ได้เป็นมหาเศรษฐีและอยู่กันอย่างสุขสบาย...”

(เรื่อง นู๋มู๋ชัว)

รองลงมาได้แก่กฎของโครงเรื่องเดียวคิดเป็นร้อยละ 80.58 ซึ่งนิทานส่วนใหญ่มีโครงเรื่องไม่สลับซับซ้อน ดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ ไม่ย้อนกลับจึงมีลักษณะเป็นโครงเรื่องเดี่ยว กฎเอกภาพของโครงเรื่องพบในนิทานร้อยละ 62.14 ซึ่งนิทานมีโครงเรื่องสำคัญเพียงจุดเดียว ลักษณะโครงเรื่องไม่สลับซับซ้อน ดังตัวอย่าง

“...มีครอบครัวหนึ่งมี ปู่ ย่า พ่อ แม่และลูกตัวเล็กๆ กำลังชน พ่อและแม่มีอาชีพทำไร่ทำสวนและมักจะไปไร่ไปสวนทุกวัน โดยปกติจะมีปู่กับย่าเฝ้าหลาน แต่หลานเป็นเด็กชอบร้องไห้งอแง อยู่มาวันหนึ่ง ปู่ ย่า ไปธุระจึงให้แม่เฝ้า โดยปกติคนสมัยก่อนแม่จะมีปีก พอเห็นว่าลูกร้องไห้งอแง ไม่ฟังเสียงแม่ แม่สุดปัญญาที่จะปลอบลูก แม่จึงเอาปิกมาใส่ แล้วบินไปบินมา เพื่อให้ลูกหยุดร้อง ลูกเห็นแม่บินไปรอบๆ ก็หัวเราะชอบใจ แม่บินไปมาหลอกล่อลูก จนบินออกจากปล่องหน้าต่างมุดตานโดยไม่รู้ตัว แม่บินออกไปแล้วไม่กลับมา เมื่อพ่อกลับจากไร่สวน พ่อไม่เห็นแม่ พ่อถามลูกว่า แม่ไปไหน ลูกก็ร้องไห้เล่าให้ฟังตามเหตุการณ์ พ่อนึกรู้ว่าแม่อยู่ไหน พ่อจึงออกตามหาแม่ จนพบที่ถ้ำแห่งหนึ่ง พ่อถามแม่ว่าทำไมไม่เฝ้าลูก แม่บอกว่าลูกจะกลับบ้านไม่ได้ แต่ถ้าลูกหยุดร้องไห้แม่ก็จะกลับไปได้ พ่อกลับบ้านไปบอกลูก ลูกจึงหยุดร้องไห้ ไม่ร้องไห้อีกแล้วแม่ทำตามทีพูด กลับมาที่บ้าน แม่บอกลูกว่าต่อไปอย่าร้องไห้อีก ไม่งั้นนั้นแม่ก็จะบินไปอีกและจะไม่กลับมา ตั้งแต่นั้นมาลูกก็ไม่ร้องไห้ ตั้งใจฟังคำอบรมสั่งสอนของพ่อแม่เป็นอย่างดี...”

(เรื่องหลู้จู้มั่ง)

กฎของตัวละครสองตัวในหนึ่งฉากพบในนิทานร้อยละ 60.19 ซึ่งนิทานส่วนใหญ่มีตัวละครที่มีบทบาทสำคัญต่อกัน 2 ตัวซึ่งถ้าเป็นนิทานเรื่องสั้นๆ จะมีเพียงฉากเดียวเป็นส่วนใหญ่ แต่ถ้าเป็นนิทานเรื่องยาวๆ จะมีหลายๆ ฉาก สูงสุดที่พบในนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งมีถึง 7 ฉาก ตัวละครสองตัวที่ปรากฏในฉากพร้อมๆ กันมักจะมี ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เช่น เป็นสามีและภรรยา เป็นพี่และน้อง เป็นเพื่อนกัน ซึ่งมีความสำคัญในนิทานเรื่องนั้นๆ เท่าๆ กัน

กฎของความสมเหตุสมผลในเรื่อง พบในนิทานร้อยละ 51.46 มีลักษณะตามกฎหมาย ซึ่งสิ่งประหลาดและมหัศจรรย์ที่ปรากฏจะมีความสมเหตุสมผลในด้นนิทาน ผู้เล่าอาจต้องการให้ผู้ฟังตื่นตาสงูสนาน เกิดอรรถรสในการฟังยิ่งขึ้น และถ้านำมาเปรียบเทียบกับความเป็นจริงในปัจจุบันจะเป็นเรื่องที่เหลือเชื่อและเป็นไปไม่ได้

การเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว พบในนิทานร้อยละ 40.78 คือจะมีการบรรยายตัวละครเอกโดยเน้นให้มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษกว่าตัวละครอื่นๆ โดยเฉพาะ

พฤติกรรมต่างๆ ที่ปรากฏชัดเจนกว่าตัวละครอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องรัก ความกล้าหาญ ความเฉลียวฉลาด ความกตัญญู ความขยัน ความซื่อสัตย์

กฎของความตรงกันข้ามพบในนิทานร้อยละ 29.13 ซึ่งลักษณะตรงกันข้ามของตัวละครที่พบเป็นการสอนให้ผู้ฟังให้เห็นความแตกต่างระหว่างความโง่กับความฉลาด คนที่ฉลาดจะได้รับการยอมรับ ส่วนลักษณะตรงกันข้ามระหว่างความดีกับความชั่ว ผู้ที่ทำดีในท้ายที่สุดจะได้รับผลดีตอบแทน มีความสุข ร่ำรวยเงินทอง ส่วนผู้ทำชั่วจะได้รับสิ่งที่ไม่ดี มีความทุกข์ ถูกฟ้าดินลงโทษ และความจนกับความรวย คนจนถ้าขยัน เป็นคนดีก็จะกลายเป็นคนร่ำรวย

กฎของการซ้ำพบในนิทานร้อยละ 26.21 ซึ่งการซ้ำที่พบเป็นการซ้ำเหตุการณ์มากที่สุด และมีการซ้ำคำบ้างแต่ไม่มากนัก การซ้ำในแต่ละเรื่องเป็นการเน้นให้เห็นลักษณะเด่นของตัวละครในด้านความประพฤติ ความฉลาด ความสามารถ และความโง่ การซ้ำในลักษณะดังกล่าวทำให้น้ำเรื่องมีความสมบูรณ์หนักแน่นยิ่งขึ้น

กฎแห่งภาพพบในนิทานร้อยละ 14.56 มีลักษณะตามกฎแห่งภาพ ซึ่งแสดงถึงความรู้สึกของผู้เล่าที่พยายามให้ผู้ฟังได้เห็นภาพประทับใจและภาพที่สำคัญของนิทานที่เล่าเพื่อให้ผู้ฟังตื่นเต้น มีความสนุกสนาน และทำให้นิทานน่าสนใจยิ่งขึ้น

ความสำคัญของตำแหน่งต้นกับตำแหน่งท้ายพบในนิทานร้อยละ 13.59 ซึ่งการจัดลำดับของตัวละคร จะกล่าวถึงตัวละครตัวแรกก่อน แล้วจึงเน้นความสำคัญของละครสุดท้าย ตัวละครสุดท้ายจึงมีความสำคัญและได้รับความเห็นอกเห็นใจมากที่สุด

กฎของจำนวนสามพบในนิทานร้อยละ 11.65 คือมีการกล่าวถึงโดยเฉพาะที่เป็นการซ้ำจำนวน ซ้ำเวลา ซ้ำตัวละคร ซ้ำเหตุการณ์และตามลักษณะความเชื่อในทางศาสนา

กฎแบบอย่างพบในนิทานร้อยละ 9.71 ซึ่งมีจำนวนน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการเล่าเรื่องซ้ำๆ เดิม เมื่อเล่าต่อกันมาอาจมีการหลงลืมหรือตกหล่นไปบ้างจึงปรากฏในนิทานน้อยมาก

และกฎของฝาแฝดพบในนิทานร้อยละ 2.91 ซึ่งไม่พบลักษณะเป็นคู่แฝดจริง แต่มีลักษณะแฝดอย่างอื่นคือตัวละครที่มีบทบาทเหมือนกันและตกอยู่ในชะตากรรมเดียวกัน

2. การวิเคราะห์ความเชื่อที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดน่านพบว่าปรากฏความเชื่อทั้ง 9 ประเภท ตามลำดับดังนี้

ความเชื่อด้านค่านิยมปรากฏในนิทานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.43 ค่านิยมที่ปรากฏเป็นค่านิยมที่สืบทอดกันมาจนถึงเป็นแนวปฏิบัติ ได้แก่ค่านิยมในด้านครอบครัว ด้านการศึกษา ด้านประเพณี และศิลปวัฒนธรรมต่างๆ และค่านิยมด้านอาชีพ ที่เห็นได้ชัดเจนได้แก่ด้านประเพณีและวัฒนธรรมที่แสดงออกเป็นเอกลักษณ์ของชาวม้ง คือ ประเพณี ปีใหม่ ม้งที่แต่งกายเต็มยศ ด้วยเสื้อไหมประดับเครื่องเงินอย่างสวยงาม มีการละเล่นต่างๆ คือ การ

โยนลูกช่วง การตีลูกข้าง การเป่าแคน และการแสดงต่างๆ ดังปรากฏในนิทาน เรื่องชื่อเพงก์
“...เมื่อปีใหม่มาถึงมีการทำพิธีกินข้าวใหม่ ทำขนมโจ้ว มีการฆ่าหมู ฆ่าไก่ เพื่อทำพิธี
เรียกขวัญ และบางบ้านมีการทำพิธีปิดเป่าความเจ็บไข้ได้ป่วย ทุกคนต่างหัวเราะรับประทาน
อาหารแบ่งปันผัก มีการแลกเปลี่ยนข้าวกันอย่างมีความสุข ขณะที่ทุกคนกำลังมีความสุขชื่อ
เพงก์มองดูภาพนั้นแล้วก็คิดน้อยใจที่ตนเองเกิดมาเป็นคนร่ำร้อนไม่มีฐานะ แต่เขาชินแล้วกับ
ภาพนั้นเพราะเฝ้ามองตั้งแต่เขายังเด็ก จากนั้นชื่อเพงก์ก็เดินทางไปเก็บกระถินต่อ เมื่อทุกคนอิ่ม
หน้าสำราญกันช่วงบ่ายมีการโยนลูกช่วง การตีลูกข้างของเด็กๆ และการเป่าแคนมั่งของเด็ก
และผู้ใหญ่...”

(เรื่อง ชื่อเพงก์)

รองลงมาได้แก่ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ภูตผีปิศาจ วิญญาณ ผีบรรพบุรุษ ปรากฏ
ในนิทานร้อยละ 46.60 และยังแสดงให้เห็นว่า ผีหมายถึงรวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพ นับถือซึ่งมี
หลายระดับ คือ ผีฟ้า หมายถึง พระเจ้า เทวดา ผีป่า ผีหมอ และในทุกหมู่บ้านจะต้องมีหมอผี
ดังปรากฏในนิทานเรื่องลิเหน่ง

“...นายเปา และ นางหล้า แต่งงานกันมีลูกขึ้นมา ต่อมาก็เกิดสงคราม นายเปาก็
ไปเป็นทหารคุมทหารไปรบ เมื่อก็กำลังท้อง แต่คอยมา 1 ปีแล้ว ลูกก็ยังไม่เกิดครั้นพอครบ 2 ปี
ลูกนายเปาก็เกิดออกมา พอเกิดมาได้ 3 วันก็ตั้งชื่อตามประเพณี มีไก่ 1 คู่ และเรียกขวัญ เลี้ยง
พ่อเกิด แม่เกิด และตั้งชื่อว่า “ลิเหน่ง”...”

(เรื่องลิเหน่ง)

ความเชื่อเรื่องประวัติ ความเป็นมาของลักษณะของคน สัตว์ สิ่งของและสถานที่
ปรากฏในนิทานคิดเป็นร้อยละ 27.18 โดยปรากฏความเป็นมาทั้งของคน สัตว์ สิ่งของ และ
สถานที่และส่วนใหญ่ที่ปรากฏในนิทานจะเป็นประวัติความเป็นมาของสัตว์ และสถานที่

ความเชื่อเรื่องของวิเศษ ปรากฏในนิทานคิดเป็นร้อยละ 26.21 ของวิเศษที่ปรากฏ
เป็นทั้งพืช สัตว์ และสิ่งของ เช่น พักทอง ต้นข้าว วัว ไก่ ไช้ไม้ใช้เป็นขี้ต่าย หมวกวิเศษ หงอน
ไถวิเศษ

ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ความกตัญญูรู้คุณมาก ปรากฏใน
นิทาน คิดเป็นร้อยละ 24.27 ทั้งในด้านกฎแห่งกรรม การทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว และด้านความ
กตัญญูรู้คุณ

ความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ ชาตภพ ตายแล้วเกิดใหม่ ปรากฏในนิทานคิดเป็น
ร้อยละ 19.42 โดยมีความเชื่อเรื่องสวรรค์ มากกว่าเรื่องอื่นๆ และเชื่อว่ามีเทวดายู่นบนสวรรค์
คอยช่วยเหลือมนุษย์

ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ การดูฤกษ์ยาม การทำนายฝัน การพยากรณ์ ปรากฏใน

นิทานคิดเป็นร้อยละ 7.77 และส่วนใหญ่ที่ปรากฏในนิทานจะเป็นความเชื่อด้านโหราศาสตร์ ส่วนความเชื่อที่พบน้อยที่สุดได้แก่ความเชื่อเรื่องสรรพคุณของยากลางบ้านคิดเป็นร้อยละ 1.94 มีความเชื่อเรื่องยากลางบ้านเป็นเรื่องของการมีประสบการณ์ในการรักษาได้ลองผิดลองถูกจนสามารถนำสิ่งต่างๆ มารักษาโรคต่างๆ ได้ผล แล้วจดจำนำมาใช้กันต่อๆ มาจนกลายเป็นยากลางบ้าน

และความเชื่อเรื่องบาปบุญซึ่งมีบทบาทในชีวิตประจำวันและเทศกาลคิดเป็นร้อยละ 1.94 และสิ่งที่ปรากฏในนิทานจะเป็นเรื่องบาปบุญคุณโทษที่เกิดขึ้นในครอบครัว

อภิปรายผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดน่านตามทฤษฎีของเอกเซล โอลริค พบว่า การนำเอาทฤษฎีของเอกเซล โอลริค มาวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้ง ทำให้มองเห็นความเป็นสากลของ นิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดน่าน นอกจากนี้ยังพบว่านิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งเป็นไปตามทฤษฎีของเอกเซล โอลริค ทุกกฎ และกฎที่พบมากที่สุดคือกฎของการเริ่มต้นและจบเรื่อง การเริ่มต้นและจบเรื่องของนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดน่านมีลักษณะคล้ายกันและเป็นไปตามกฎของการเริ่มเรื่องและจบเรื่อง คือเริ่มต้นจากความสงบไปสู่ความตื่นเต้น และจบเรื่องจากความตื่นเต้นไปสู่ความสงบ การเริ่มต้นส่วนใหญ่จะเริ่มต้นด้วยการแนะนำตัวละคร หรือเริ่มจากตัวละคร นอกจากนี้ยังพบว่ามี การเริ่มต้นด้วยเวลาโดยใช้คำว่า “กาลครั้งหนึ่ง” ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจพื้นฐานก่อนการเริ่มเรื่องซึ่งไม่ได้เริ่มเรื่องในทันทีทันใด การเริ่มเรื่องจะค่อย ๆ เริ่มจากความสงบไปสู่เหตุการณ์ที่เป็นปัญหา การแก้ปัญหาของตัวละครเป็นการสร้างความตื่นเต้นให้กับผู้ฟัง เมื่อแก้ปัญหาจบเหตุการณ์ก็คลี่คลายสู่ความสงบ เป็นการจบเรื่องที่เริ่มจากความตื่นเต้นแล้วคลี่คลายไปสู่ความสงบ

การเริ่มเรื่องและจบเรื่องเช่นนี้จะพบในนิทานเรื่องยาว ๆ ส่วนนิทานที่มีเรื่องสั้น ๆ มักจะจบในทันทีทันใด ซึ่งไม่แตกต่างจากนิทานพื้นบ้านโดยทั่วไปที่มีการเริ่มต้นเรื่องอย่างเรียบง่าย แล้วเพิ่มความสุขสนุกสนานตื่นเต้นในตอนกลางเรื่อง และจบเรื่องแบบไม่ให้ค้างคาในจิตใจของผู้ฟังอาจจบแบบความสุข หรือจบแบบเศร้าและแฝงแนวคิดแนวปฏิบัติให้กับผู้ฟัง ดังที่สมพงษ์ ช่วยนิยม (2531 : 105) ได้กล่าวถึงลักษณะของนิทานไว้ว่าดำเนินเรื่องง่ายๆ กล่าวคือมีลีลาในการดำเนินเรื่องคล้ายคลึงกันแทบทุกเรื่องเมื่อเปิดเรื่องก็มักจะกล่าวถึงตัวละครเอก การพบปะสังสรรค์ และการแก้ปัญหาอุปสรรคจนเป็นผลสำเร็จ จุดสุดยอดของเรื่องมักอยู่ที่ฉากองสุดท้าย หรือฉากสุดท้าย เมื่อคลี่คลายอุปสรรคได้เรื่องก็จะจบลง

นอกจากนี้นิทานของชาวเขาเผ่าม้งยังมีลักษณะเป็นโครงเรื่องเดียวไม่สลับซับซ้อนเป็นเรื่องเกี่ยวกับความฉลาด ความดี ความรัก และความโง่ของตัวละคร ซึ่งสอดคล้องกับ

ข้อค้นพบของThi Hang Troun (2553) ที่วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านเวียดนามและวไลวรรณ เข้มขัน (2558) ที่วิเคราะห์ตำนานในเขตภาคเหนือ พบว่านิทานพื้นบ้านเวียดนาม และตำนานในเขตภาคเหนือ มีความเป็นสากล สอดคล้องตามกฎวรรณกรรมพื้นบ้านอย่างน้อย 2 กฎขึ้นไป ได้แก่กฎการเริ่มเรื่องและจบเรื่อง และกฎโครงเรื่องเดียว นอกจากนี้ กิ่งแก้ว เพ็ชรราช (2543) ได้วิเคราะห์นิทานลุ่มน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ตามกฎวรรณกรรมพื้นบ้านของเอกเซล โอลริค และนกลินธุ์ แผลงศร (2552) ที่วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านญี่ปุ่น พบว่า นิทานลุ่มน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ และนิทานพื้นบ้านญี่ปุ่น มีความสอดคล้องกับกฎวรรณกรรมพื้นบ้านของเอกเซล โอลริค อย่างน้อย 2 กฎ เช่นกัน คือ กฎโครงเรื่องเดียวและกฎเอกภาพของโครงเรื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นว่านิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งมีลักษณะเป็นสากลตามทฤษฎีของเอกเซล โอลริค

ส่วนกฎที่พบน้อยที่สุดในนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้ง คือกฎของฝาแฝดพบในนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งร้อยละ 2.80 เท่านั้น และลักษณะคู่แฝดที่พบเป็นคู่แฝดที่เป็นตัวละครมีบทบาทเหมือนกันและตกอยู่ในชะตากรรมเดียวกัน ได้แก่ คู่ที่เป็นพี่น้อง คู่ที่เป็นเพื่อนกัน ซึ่งแตกต่างจาก กิ่งแก้ว เพ็ชรราช (2543) นกลินธุ์ แผลงศร (2552) และThi Hang Troun (2553) ที่พบว่ากฎที่พบน้อยที่สุดในนิทานลุ่มน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ นิทานพื้นบ้านญี่ปุ่น และนิทานพื้นบ้านเวียดนาม คือกฎแบบอย่าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งได้แสดงถึงสภาพความเป็นอยู่ในสังคมของชนเผ่าม้งที่มีคู่แฝดจริงในสังคมน้อยมากในขณะที่เดียวกันคู่แฝดที่มีลักษณะหรือบทบาทเดียวกันก็มิให้เห็นน้อยมากเนื่องจาก โครงสร้างทางสังคมชนเผ่าม้งจะมีลักษณะครอบครัวขยายเป็นครอบครัวใหญ่อยู่ร่วมกันหลายคนตั้งแต่ปู่ย่า จนถึงลูกหลาน (องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน, 2558) ส่วนกฎแบบอย่าง พบในนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งร้อยละ 10.28 เป็นกฎที่พบมากกว่ากฎฝาแฝด ซึ่งแตกต่างกับงานวิจัยกิ่งแก้ว เพ็ชรราช (2543) นกลินธุ์ แผลงศร (2552) และThi Hang Troun (2553) ที่พบว่ากฎที่พบน้อยที่สุดในนิทานลุ่มน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์นิทานพื้นบ้านญี่ปุ่น และนิทานพื้นบ้านเวียดนาม คือกฎแบบอย่าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการเล่าเรื่องซ้ำๆ เดิม เมื่อเล่าต่อ ๆ กันมา อาจมีการหลงลืมหรือตกหล่นไปในเรื่องของแบบอย่างที่เป็นระเบียบที่ต้องรักษาไว้ มีคุณค่าและความสวยงามในตัวของมันเอง เมื่อเล่าต่อๆ กันมา ผู้เล่าอาจข้ามหรือตกหล่นหรือไม่เห็นความสำคัญจึงเล่าข้ามๆ ไป อีกประการหนึ่งก็คือชนเผ่าม้งจะมีลักษณะเด่นคือเชื่อผู้นำ จึงปรากฏกฎแบบอย่างมากกว่ากฎฝาแฝด

ดังนั้นในการนำทฤษฎีของเอกเซล โอลริค ซึ่งเป็นกฎสากลเป็นกรอบในการวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้ง ทำให้เห็นความเป็นลักษณะสากลของนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งและยังชี้ให้เห็นความต้องการและพฤติกรรมของคนในสังคมอย่างเด่น โดยเฉพาะลักษณะ

เด่นของนิทานที่นิทานทุกเรื่องจะต้องมีการเริ่มต้นและจบเรื่อง และนิทานส่วนใหญ่เป็นนิทานที่มีโครงเรื่องเดียว ไม่สลับซับซ้อน ลักษณะโครงเรื่องจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความฉลาด ความดี ความกตัญญู ความรัก และความโง่ของตัวละคร

2. การวิเคราะห์ความเชื่อที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดน่าน ในด้านความเชื่อพบว่าชาวเขาเผ่าม้งมีความเชื่อเรื่องค่านิยมต่างๆ มากที่สุด ความเชื่อในด้านนี้เป็นความเชื่อที่ชาวเขาเผ่าม้งใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งความเชื่อที่ยึดมั่นและยอมรับอาจมีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผลแต่เห็นว่าเป็นแนวปฏิบัติที่ดี จึงปฏิบัติสืบทอดกันมา ที่เป็นเช่นนั้นอาจเป็นเพราะว่าชาวเขาเผ่าม้ง เป็นเผ่าที่อนุรักษ์และยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณีของตน มีระบบครอบครัวที่มั่นคง และมีความภาคภูมิใจในความเป็นชนเผ่า จึงสืบทอดความเชื่อในเรื่องค่านิยมต่างๆ จากรุ่นสู่รุ่นจนกลายเป็นแนวปฏิบัติให้กับชนเผ่ารุ่นหลัง เป็นความเชื่อที่ดีที่หล่อหลอมให้ชาวเขาเผ่าม้งเป็นคนที่มีบุรณทั้งร่างกาย จิตใจ และยังสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตวัฒนธรรม สามารถอนุรักษ์ให้คงอยู่ได้เป็นอย่างดี โดยไม่รู้สึกรัดขัดแย้ง แต่กลับผสมกลมกลืนกับยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ซึ่งสะท้อนให้เห็นเอกลักษณ์ของชาวเขาเผ่าม้งอย่างชัดเจน ในด้านวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอภิญา ตอนที่ (2558) ที่วิจัยเรื่องการวิเคราะห์จริยธรรมและความเชื่อที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ตำบลคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ความเชื่อที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้งมากที่สุดคือ ความเชื่อเรื่องค่านิยมต่างๆ รองลงมาได้แก่ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ภูตผีปิศาจ วิญญาณ ผีบรรพบุรุษ

ในด้านครอบครัวชาวเขาเผ่าม้ง มีความเชื่อเรื่องค่านิยมในครอบครัวว่า ผู้ชายสามารถมีภรรยาได้หลายคน ซึ่งการจะมีภรรยาได้หลายคนนั้นต้องได้รับความยินยอมจากภรรยาคนแรกก่อน และจะต้องจ่ายสินสอดทุกครั้งที่ตั้งงาน ภรรยาต้องทำงาน และมีลูกไว้สืบสกุลโดยต้องมีลูกชาย ลูกชายจะต้องอยู่กับพ่อแม่ ซึ่งชาวเขาเผ่าม้งจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น มีระบบเครือญาติที่มั่นคง เป็นอัตลักษณ์ที่รักษาและปฏิบัติกันมาถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน (2558) ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของชาวเขาเผ่าม้งในระบบครอบครัวและเครือญาติว่าความสัมพันธ์แบบครอบครัวเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนเริ่มจาก พ่อ แม่ และลูก บางครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย ความสัมพันธ์ทางเครือญาติจึงขยายขอบเขตออกไปเป็นความสัมพันธ์แบบปู่ย่า พ่อแม่ ลูกหลาน พี่เชย พี่สะใภ้ เป็นต้น ครอบครัวชาวม้งเป็นครอบครัวขยาย เพศชายเป็นใหญ่กว่าเพศหญิงและสืบสกุลทางฝ่ายชาย ชายผู้มีความสูงที่สุดคือผู้มีอำนาจเต็มในครอบครัวความผูกพันระหว่างพ่อ กับลูกชายถือเป็นเรื่องสำคัญต้องอยู่ร่วมกันจนกระทั่งพ่อตายจึงสามารถแยกครอบครัวออกไปได้ นอกจากนี้ชาวม้งยังถือว่าลูกผู้ชายจะเป็นที่พึงได้ และเมื่อตายลงลูกชายจะต้องเป็นผู้นำ

ศพไปฝัง ผู้หญิงมั่งเมื่อแต่งงานแล้วจะต้องมาอยู่บ้านของฝ่ายชาย เลี้ยงดูบิดามารดาของฝ่ายชาย ทำงานบ้านทุกอย่าง ซึ่งฝ่ายชายอาจมีภรรยาเพิ่มอีก ก็จะนำมาอยู่ร่วมกันและต้องมีลูกไว้สืบสกุล บทบาทของชายและหญิงในครอบครัว ผู้ชายจะเป็นใหญ่ การปกครองและการตัดสินใจต่างๆ เป็นสิทธิของผู้ชาย ส่วนผู้หญิงเมื่อแต่งงานแล้วต้องมาอยู่บ้านฝ่ายชายการสืบตระกูลก็จะยึดสายทางบิดา (พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน, มปป.)

ชาวเขาเผ่าม้งเป็นชนเผ่าที่มีประเพณีและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม ประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมา เป็นสิ่งที่ตั้งามที่ยังคงรักษากันไปปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งหลายๆ ด้านและที่ปรากฏชัดเจน คือการแต่งงาน งานศพและวันปีใหม่ม้ง ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ เหล่านี้แสดงถึงอัตลักษณ์ที่ชัดเจนของชาวเขา

ในการแต่งงาน ในการประกอบพิธีในแต่ละงานจะแตกต่างกัน ในการแต่งงานผู้ประกอบพิธีจะมี 2 ฝ่าย คือฝ่ายเจ้าบ่าวเรียกว่า “แม่ไก่ง” ฝ่ายเจ้าสาว เรียกว่า “ป้อมัน” การแต่งงานของชาวม้ง เป็นวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมา มีข้อห้ามที่สำคัญที่สุดคือ ห้ามแต่งงานกับคนที่เป้นพี่น้องหรือเครือญาติเดียวกันหรือคนที่ใช้นามสกุล “แซ่” เดียวกันแต่งงานกัน (องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน, 2558 : 62) ในการเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาวชาวม้งนั้นชาวม้งมีข้อห้ามคือห้ามเกี่ยวพาราสีกันในบ้าน ช่วงเวลาหาคู่ของหนุ่มสาวม้งจะเริ่มอย่างจริงจังตอนเทศกาลปีใหม่ ในส่วนการแต่งงาน ฝ่ายชายก่อนออกจากบ้านไปสู่ขอฝ่ายหญิงจะต้องบอกกล่าวผีบรรพบุรุษที่บ้านว่าจะไปสู่ขอลูกสะใภ้มาเพิ่มด้วยการเซ่นไหว้ด้วยหมู 1 ตัว ฝ่ายหญิงก่อนออกจากบ้านจะต้องมีการบอกกล่าวผีบรรพบุรุษก่อนเข้าไปอยู่บ้านฝ่ายชาย ส่วนงานศพ เป็นประเพณี วัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญู กตเวทิต์ของลูกหลาน คนที่เป็นเจ้าภาพคือลูกชายคนโต งานจะจัดที่วันขึ้นอยู่กับเจ้าภาพและญาติพี่น้อง พิธีกรรมในงานศพที่สำคัญของม้งจะมีอยู่ 3 วัน คือ

1. คืนก่อนวันลงสวดท่าย เรียกว่า “มอ ไฮ จี ไทร” เป็นคืนที่ลูกหลานจะมารวมกันคำนับเพื่อจะขอพรจากผู้ตายโดยมีผู้อาวุโสสองคนจะบอกกลอนให้ลูกหลานจำและปฏิบัติโดยมีคนอีกกลุ่มหนึ่งนั่งในงานเพื่อรับรู้

2. วันลงสวดท่ายที่เรียกว่า “นัง อัว คัว จื่อ” ซึ่งถือเป็นวันสำคัญของงานใน เป็นวันที่ญาติพี่น้อง พี่ น้องร่วมตระกูลร่วมเครือญาติไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนจะมาพร้อมเพรียงกัน

3. ส่วนวันสวดท่ายจะมีพิธีกรรมมากมาย พิธีกรรมก่อนนำศพออกจากบ้าน พิธีกรรมฆ่าวัว พิธีกรรมฝังศพ ซึ่งผู้ทำพิธีกรรมทั้งหมดคือ หมอแคน ซึ่งในงานศพหนึ่งๆ จะมีหมอแคนไม่ต่ำกว่า 3 คน

นอกจากนี้ชาวเขาเผ่าม้งมีความเชื่อว่าเมื่อฝังศพแล้วห้ามเดินแบกจอบแบกเสียมกลับมาบ้าน และหากนำของไปทิ้งหลุมฝังศพเวลากลับบ้านต้องคว่ำทุกอย่างลง เนื่องจากเชื่อ

ว่าถ้าแบกของกลับบ้านจะมีคนตายอีก หลังจากฝังศพเรียบร้อยแล้วจะต้องทำพิธีสังฆวง วิญญานและใช้กระดิ่งเสียงทวยโดยนำกระดิ่งมากลึงหากกระดิ่งทวยขึ้นแสดงว่าวิญญาน ยังไม่ไป ต้องกลึงจนกว่ากระดิ่งจะคว่ำลง

วันปีใหม่ม้ง เป็นวัฒนธรรมที่ชาวม้งอนุรักษ์และภาคภูมิใจ เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป และ จะจัดพร้อมกันในทุกกลุ่มในประเพณีปีใหม่ม้งจะมีอัตลักษณ์ของชาวม้งปรากฏให้เห็นหลายอย่าง ที่ชัดเจน คือการแต่งกาย จะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าชุดใหม่ ประดับด้วยเครื่องเงินงดงาม มีการ เล่นต่าง ๆ คือ การโยนลูกช่วง การเป่าแคน การโยนลูกช่วง และการเล่นล้อเลื่อน มีการทำ ขนมหั้ว มีพิธีการกินข้าวใหม่ และการทำขวัญ ประเพณีปีใหม่ม้ง ชาวม้งจะเรียกว่า “น่อเปี โ้วว้ย” ซึ่งแปลว่า “กินสามสิบ” สืบเนื่องมาจากชาวม้งจะนับช่วงเวลาตามจันทรคติโดยจะ เริ่มนับ 1 ค่ำไปจน 30 ค่ำจึงนับเป็น 1 เดือน ดังนั้นในวันสุดท้าย (30 ค่ำ) ของเดือน 12 ซึ่งเป็นเดือนสุดท้ายของปีจึงถือว่าเป็นวันส่งท้ายปีเก่า ช่วงวันปีใหม่ม้งส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงเดือน พฤศจิกายน ถึงเดือนธันวาคม ดังปรากฏในนิทาน เรื่องชื่อเพ็งกั

พิธีกรรมของชาวเขาเผ่าม้งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ พิธีกรรมที่ประกอบพิธีโดย หมอผี ได้แก่พิธีสะเดาะเคราะห์ เป็นพิธีที่ทำแยกกันในแต่ละตระกูลมีกำหนดวันไม่ตรงกัน ในแต่ละปีจะหมุนเวียนกันทำพิธีตามบ้านของคนในตระกูลและการทำผี (เปยเหย่ง) เป็นการ อัญเชิญผีมาดูแลยามเจ็บป่วย พิธีกรรมที่ประกอบพิธีโดยไม่ใช้หมอผี ได้แก่ พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด หลังจากเด็กเกิด 3 วันจะต้องมีพิธีทำขวัญเด็กเกิดใหม่โดยผู้อาวุโสในหมู่บ้าน เพื่อ เป็นการขอบคุณวิญญานที่ส่งเด็กมาเกิด หลังจากทำพิธีแล้วจึงตั้งชื่อให้ทารก

ความเชื่อที่พบบรองลงมา ได้แก่ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ภูตผีปิศาจ วิญญาน ผี บรรพบุรุษ ชาวเขาเผ่าม้งจะนับถือวิญญาน ผีบรรพบุรุษ ซึ่งมีหลายประเภททั้งเป็นสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และที่เป็นวิญญานของบรรพบุรุษ และมักจะใช้คำ เรียกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือว่า “ผี” ซึ่งแบ่งเป็นหลายระดับ คือผีฟ้าเป็นเทพเจ้า (โซ่ว) ผีป่า คือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติที่อยู่ในป่า ภูเขา ต้นไม้ ไร่ นา ฯลฯ ผีน้ำ เป็นผีที่คอยช่วยเหลือ ผู้คนยามเจ็บป่วยและ ผีเรือน (กั้ง) ซึ่งได้แก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบ้าน 5 แห่ง ได้แก่ ประตูหน้าบ้าน เสากลางบ้าน ฝาผนังตรงข้ามประตูบ้านซึ่งเป็นที่ตั้งของหิ้งบูชา เตาไฟใหญ่ และเตาไฟเล็ก ซึ่งในแต่ละปีชาวเขาเผ่าม้งจะต้องเซ่นไหว้ปีละครั้ง สอดคล้องกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด น่าน (2558 : 63) ที่กล่าวว่า ม้งจะมีความเชื่อแบบนับถือผีหรืออำนาจเหนือธรรมชาติ ผสม กับการบูชาบรรพบุรุษโดยสิ่งเหนือธรรมชาติ ตามระบบความเชื่อของม้งสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้ เหย่อโซ่ว เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทวดา หย่งหลา เป็นผู้สร้างสรรพสิ่งต่างๆ ยัว้วตั่วเต่ง เป็นผู้ดูแลให้มนุษย์ปฏิบัติตามกฎระเบียบ เปรียบเหมือนพระยมผู้มีหน้าที่ตัดสินให้วิญญาน ผู้ตายเกิดใหม่ ถือเซ่งถือตี่หรือเซ่งเต้เซ่งเซอ เป็นผีเจ้าที่เจ้าทาง โง้วก้าแย่ง เป็นผีฟ้าผู้ใหญ่

แก่มนุษย์ที่ต้องการและร้องขอ เน้ง เป็นผีฝ่ายที่คอยต่อสู้กับผีร้าย มีบทบาทมากในการดูแลรักษาผู้ป่วยที่เชื่อกันว่าวิญญาณออกจากร่างไป ผีเน้งจะรักษาผู้ป่วยโดยผ่านร่างทรง

ผีที่ให้คุณเป็นผีที่อยู่ในบ้าน คือ ผีบรรพบุรุษ สีกั้ง ผีประจำเสากลางบ้าน ผีประตู ผีเตาไฟใหญ่ ผีเตาไฟเล็ก ทำหน้าที่ปกป้องคนในครัวเรือน ให้ความรู้ร่ำรวย และปกป้องสัตว์ เลี้ยง ส่วนผีที่ให้โทษหรือผีร้ายเป็นผีที่อยู่นอกบ้านหรือตามป่าตามเขา ซึ่งมักจะก่อให้เกิดภัย พิบัติแก่มนุษย์ จึงต้องมีการเซ่นไหว้ หรือทำพิธีขับไล่ อย่างไรก็ตามผีที่ให้คุณก็อาจจะให้โทษ แก่มนุษย์ได้หากขาดการเซ่นไหว้หรือลบหลู่ ดังนั้นในทุกๆ ปีชาวเขาเผ่าม้งจะต้องทำพิธีบูชา ผีฟ้า ผีป่า และผีบ้าน ที่ให้ความคุ้มครอง และดูแลความสุข ตลอดจนให้ผลผลิตต่าง พร้อม กันนั้นจะขอพรจากสิ่งศักดิ์นั้นด้วย โดยจะทำในวันปีใหม่ม้ง เอกลักษณะของชาวเขาเผ่าม้ง อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอภิญา ดอนดี (2558) ที่วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ จริยธรรมและความเชื่อที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ตำบลคลองลาน จังหวัด กำแพงเพชร พบว่า ความเชื่อที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้งที่พบรองลงมา ได้แก่ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ภูตผีปิศาจ วิญญาณ ผีบรรพบุรุษ และผลการวิจัยของวรรณ ศิริ เพชรเกรี (2539) ที่วิจัยเรื่องวิเคราะห์ความเชื่อในนิทานท้องถิ่นเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่าความเชื่อที่พบรองลงมาคือความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ภูตผีปิศาจ วิญญาณ ผีบรรพบุรุษ

นอกจากนี้ชาวเขาเผ่าม้งจะไม่กล่าวถึงสิ่งที่ไม่ดีและประพฤติไม่ดีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใน ส่วนด้านไสยศาสตร์ก็จะมีมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องผีเช่นกัน เช่น การไปขอลูกจากเทวดา หรือ การไปอ้อนวอนขอให้เทพเจ้าช่วยขอให้ได้ตำราวิชากลับคืนมา เป็นการไปขอจากผีฟ้า การ ดูแลรักษาคานป่วยก็จะมีผีเน้งคอยดูแลรักษา นอกจากนั้นยังพบว่าภูตผี ปิศาจที่พบในนิทานมี ทั้งผีดีและผีร้าย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของผีในแต่ละระดับว่ามีความแตกต่างกัน เหมือน กับมนุษย์ในสังคมที่มีทั้งคนดีและคนชั่ว ดังนั้นชาวเขาเผ่าม้งจึงต้องมีหมอผีเป็นผู้ติดต่อกับผี ต่างๆ โดยการเข้าทรงติดต่อหรือสื่อสารกับผี ประกอบพิธีต่างๆ เช่น การเรียกขวัญตอนเจ็บ ป่วย พิธีสะเดาะเคราะห์ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน, 2558 : 64)

ส่วนความเชื่อที่พบน้อยที่สุดคือ ความเชื่อเรื่องสรรพคุณของยากลางบ้านและความ เชื่อเรื่องบาปบุญซึ่งมีบทบาทในชีวิตประจำวัน ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าชาวเขาเผ่าม้งมีความเชื่อ ในด้านไสยศาสตร์ ภูตผีปิศาจ ผีบรรพบุรุษ เมื่อมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้นก็จะเชื่อว่าการกระทำของผีหรือวิญญาณก็จะทำพิธีไล่ผี โดยหมอผีประจำหมู่บ้าน ชาวเขาเผ่าม้งมีความเชื่อ ว่าพิธีทางไสยศาสตร์จะช่วยให้อาการเจ็บป่วยได้ถูกต้อง และทำการรักษาตามเหตุ เพราะเชื่อ ว่าความเจ็บป่วยเกิดจากการผิดผี จึงต้องทำพิธีกรรมต่างๆ ในการรักษาซึ่งผีที่ดูแลรักษาคาน ป่วยโดยผ่านคนทรงคือเน้ง จึงรักษาโดยการอ้วเน้งจึงไม่นิยมใช้ยาสมุนไพรในการรักษา ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณศิริ เพชรเกรี (2539) ที่วิจัยเรื่องวิเคราะห์นิทานท้องถิ่นเขต

ภาคเหนือตอนล่าง พบว่าความเชื่อที่พบน้อยที่สุดได้แก่ความเชื่อเรื่องยากลางบ้าน และภาค
ภูมิ สุขเจริญ (2547) ที่พบว่าความเชื่อที่พบจากเรื่องเล่าจากโบราณสถานน้อยที่สุด คือเรื่อง
สรรพคุณยากลางพบเพียง 7 แห่ง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของอภิญญา ต่อน
ติ (2558) ที่พบว่าความเชื่อเรื่องยากลางบ้าน จากนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ตำบล
คลองลาน อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร พบน้อยที่สุด คือ ไม่ปรากฏในนิทานเลยคือ
ความเชื่อเรื่องสรรพคุณของยากลางบ้าน และผลการวิจัยของภาคภูมิ สุขเจริญ (2547) ที่วิจัย
เรื่องวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับโบราณสถานบูรณะแล้วของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย พบ
น้อยที่สุดคือความเชื่อเรื่องสรรพคุณยากลางบ้าน

นอกจากนี้ยังพบว่าความเชื่อเรื่องบาปบุญซึ่งมีบทบาทในชีวิตประจำวันพบในนิทาน
น้อยที่สุดเช่นกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าชาวเขาเผ่าม้งมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์นับถือผีซึ่งมี
หลายระดับทั้งผีฟ้า ผีป่า ผีไร่ ผีบ้าน ผีบรรพบุรุษ ซึ่งเชื่อผีในแต่ละระดับจะช่วยดูแลรักษาทั้ง
ตนเอง บ้านเรือนตลอดจนผลผลิตในการประกอบอาชีพต่างๆ ในแต่ละปีจะมีการเซ่นไหว้ ถ้า
ประพฤติดิปฏิบัติไม่ดีจะคอยดูแลรักษา แต่ถ้าประพฤติดิปฏิบัติไม่ดีผีก็จะลงโทษ ชาวเขาเผ่า
ม้งจะให้ความสำคัญกับผีบรรพบุรุษมาก จะทำอะไร จะไปที่ไหนต้องบอกกล่าวทุกครั้ง จึงไม่
เชื่อเรื่องบาปบุญ ซึ่งมีบทบาทในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของอภิญญา ต่อน
ติ (2558) ที่พบว่าความเชื่อเรื่องบาปบุญซึ่งมีบทบาทในชีวิตประจำวันจากนิทานพื้นบ้านชาว
ไทยภูเขาเผ่าม้ง ตำบลคลองลาน อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร พบน้อยที่สุด คือ ไม่
ปรากฏในนิทานเลยเช่นเดียวกับความเชื่อเรื่องสรรพคุณยากลางบ้าน

จากการวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งโดยใช้ทฤษฎีของเอกเซล โอลริค และ
การวิเคราะห์ความเชื่อ สรุปได้ว่านิทานชาวเขาเผ่าม้งมีความเป็นสากลเช่นเดียวกับนิทาน
ทั่วไปในด้านโครงสร้างแต่สิ่งที่เด่นชัดกว่านิทานทั่วไปคือเนื้อหาสาระในนิทานที่เน้นให้เห็น
วิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่และสะท้อนให้เห็นความเชื่ออย่างชัดเจน มีความสนุกสนานและ
สอดแทรกแนวคิด คติสอนใจ ใช้เป็นกลอุบายในการสั่งสอนผู้ฟัง และยังชี้ให้เห็นความต้องการ
และพฤติกรรมของคนในสังคมอย่างเด่นชัด มีลักษณะเด่นคือนิทานทุกเรื่องจะต้องมีการเริ่ม
ต้นและจบเรื่องและสรวนใหญ่จะเป็นนิทานที่มีโครงเรื่องเดียว

ข้อเสนอแนะการวิจัย

การวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งในจังหวัดน่านจำนวน 103 เรื่อง ทำให้
ทราบ่านิทานเป็นเครื่องมือสำคัญในการสั่งสอนโดยสอดแทรกสิ่งต่างๆ ที่ต้องการถ่ายทอด
ในเนื้อหาของนิทาน และให้ความเพลิดเพลินกับกลุ่มคนในสังคมของตนเอง และยังสะท้อน
ให้เห็นวิถีชีวิต วัฒนธรรมและความเชื่อดั้งเดิมของชนเผ่าที่ชาวเขาเผ่าม้งปฏิบัติสืบต่อกัน

มา สามารถอนุรักษ์ให้ดำรงอยู่ นอกจากนี้นิทานพื้นบ้านเป็นหลักฐานสำคัญในการศึกษา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อดั้งเดิมของคนในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นสื่อสำคัญในการนำความคิด ความเข้าใจระหว่างคนในสังคมในประเทศชาติให้มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุขผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรนำนิทานพื้นบ้านใช้เป็นสื่อในการเรียนรู้โดยสอดแทรกสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียน เรียนรู้ วิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีในนิทาน

2. ควรนำนิทานพื้นบ้านชาวเขาเผ่าม้งจัดทำเป็นหนังสือส่งเสริมการอ่านสำหรับเด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชน เผ่าม้งได้ตรงกับบริบทและความต้องการ

4. ควรมีการวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านของชนเผ่าอื่นๆ ในประเทศไทย

5. ควรศึกษาการแพร่กระจายความเชื่อและวัฒนธรรมของชนเผ่าม้งในภูมิภาคอื่นๆ และในประเทศแถบอาเซียนว่ามีจุดร่วม จุดเด่นและมีข้อแตกต่างกันอย่างไร

บรรณานุกรม

- กิ่งแก้ว เพ็ชรราช. (2543). **วิเคราะห์นิทานลุ่มน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์**. อุดรดิตถ์: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- ชำนาญ รอดเหตุภัย และบุญยงค์ เกศเทศ. (2519). **ความเชื่อในคติชนวิทยา**. กรุงเทพฯ: หน่วยงานนิเทศก กรมการฝึกหัดครู.
- นภสินธุ์ แผลงศร. (2552). **วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2545). **นิทานและแนวคิดทฤษฎีของเอกเซล โอลริค**. กรุงเทพฯ: มิตรภาพการพิมพ์.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2546). **นิทานพื้นบ้านศึกษา**. กรุงเทพฯ: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์.
- ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. (2545). **มานุษยวิทยากับการศึกษาคิชาชาวบ้าน** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภาคภูมิ สุขเจริญ. (2547). **การวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับโบราณสถานของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย**. พิษณุโลก: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ภิญโญ จิตต์ธรรม. (2516). **ขนบธรรมเนียมประเพณีในคิชาชาวบ้าน อันดับ 12**. สงขลา: มงคลการพิมพ์.

- มณี พยอมยงค์. (2525). **วัฒนธรรมล้านนาไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- วรรณศิริ เพชรเกีรี. (2539). **การวิเคราะห์ความเชื่อในนิทานท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิไลวรรณ เข้มขัน. (2558). **ตำนานในเขตภาคเหนือ : การวิเคราะห์ตามทฤษฎีของเอกเซล โอลริก**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สมพงษ์ ช่วยเนียม. (2531). **การศึกษาวัฒนธรรมในนิทานพื้นบ้าน อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- อภิญา ดอนดี. (2558). **การวิเคราะห์จริยธรรมและความเชื่อที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ตำบลคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน. (2558). **สารานุกรมจังหวัดน่าน**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- อานนท์ อาภาภิรม. (2519). **สังคมวัฒนธรรมและประเพณีไทย**. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
- Thi Hang Troung. (2553). **การวิเคราะห์นิทานเวียดนามตามทฤษฎีเอกเซล โอลริก**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- Axel Olrix. (1985). **Epic law of folk narrative**. Great Britain: Cambrige University.